

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Факультет історії, політології та національної безпеки
Кафедра історії України та археології

СИЛАБУС

нормативної навчальної дисципліни

**«Урбанізаційні процеси в Україні в другій половині ХІХ –
першій половині ХХ ст.»**

(назва дисципліни)

підготовки магістрів

(назва освітнього рівня)

спеціальності 014 «Середня освіта (Історія)»

(шифр і назва спеціальності)

освітньо-професійної програми

«Середня освіта. Історія, правознавство»

(назва освітньо-професійної освітньо-наукової/освітньо-творчої програм)

та

спеціальності 032 «Історія та археологія»

(шифр і назва спеціальності)

освітньо-професійної програми

«Історія, європеїстика, археологія»

(назва освітньо-професійної освітньо-наукової/освітньо-творчої програм)

Силабус навчальної дисципліни «Урбанізаційні процеси в Україні в другій половині XIX – першій половині XX ст.» підготовки магістра, галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта (Історія)» (освітня програма «Історія, правознавство») та галузі знань 03 «Гуманітарні науки», спеціальності 032 «Історія та археологія»(освітня програма «Історія, європеїстика, археологія»).

Розробник: кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України та археології
Денисюк Василь Іванович

Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри історії України та археології

протокол № ___ від _____ 202_ р.

Завідувач кафедри: _____ (підпис) (_____) (прізвище, ініціали.)

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	Галузь знань – 03 «Гуманітарні науки» Спеціальність – 032 «Історія та археологія» Галузь знань – 01 «Освіта/Педагогіка» Спеціальність – Середня освіта (Історія) Освітній ступінь – магістр	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 4 / 120		Рік навчання <i>перший</i>
		Семестр <i>другий</i>
ІНДЗ: <u>немає</u>		Лекції 12 год.
		Практичні (семінарські) 18 год.
		Самостійна робота 82 год.
		Консультації 8 год.
	Форма контролю: залік	

II Інформація про викладача

ППП – Денисюк Василь Іванович.

Посада – доцент кафедри історії України та археології.

Контактна інформація: номер мобільного телефону – 0663893490, електронна адреса – denysyuk.vasyl@eenu.edu.ua.

Посилання на розклад <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi>

III. Опис дисципліни

- Анотація курсу.** Навчальна дисципліна є дисципліною вільного вибору навчального плану підготовки магістрів. У рамках вивчення дисципліни передбачено ознайомлення із основними категоріями урбаністики, особливостями розвитку урбаністичних процесів в Україні в означений період. Урбаністика – це поняття, яке було запроваджене в економічній географії, але перенесене в інші галузі науки, зокрема історію. Урбаністичні студії – напрям в

історичних дослідженнях, об'єктом яких є місто в багатьох аспектах: соціальному (місто як місце міжособистісних відносин на різних рівнях – від індивідуума починаючи і міським соціумом закінчуючи), етнічному (місто як центр міжетнічних взаємин), економічному (місто як центр виробничої та невиробничої сфери), культурному (місто як центр культурного та освітнього життя) та ін. В даному випадку об'єктом вивчення в рамках навчальної дисципліни є процеси, що відбувалися в містах України у період наймасштабніших та кардинальних змін в укладі мешканців міст – в другій половині XIX – першій половині XX ст. (до 1939 р.). У цей час відбулося територіальне зростання міст України, а також відбулася якісна зміна їхньої ролі в житті українського народу.

2. **Постреквізити** (дисципліни, для вивчення яких потрібні знання, уміння і навички, що здобуваються після закінчення вивчення даної дисципліни). Навчальна дисципліна «Урбанізаційні процеси в Україні в другій половині XIX – першій половині XX ст.» є дисципліною, що входить до переліку вибіркових. Знання, уміння і навички, засвоєні під час вивчення дисципліни «Урбанізаційні процеси в Україні в другій половині XIX – першій половині XX ст.» можуть знадобитися під час вивчення дисципліни «Українське державотворення у XX столітті: ідеї та практика».
3. **Мета і завдання навчальної дисципліни.** **Мета курсу** – сформувані в студентів комплексне уявлення про урбанізаційні процеси в Україні в другій половині XIX – першій половині XX ст., ознайомити їх з основними закономірностями, особливостями регіонального та хронологічного характеру, а також із етапами розвитку урбанізації в Україні у цей період. **Завдання:** сформувані у студентів розуміння наукових концепцій та теоретико-методологічних парадигм вивчення проблеми урбанізаційних процесів в Україні; сформувані у студентів розуміння періодизації розвитку урбанізаційних процесів в Україні; сформувані у студентів вміння визначати основні фактори, закономірності та особливості урбанізаційних процесів в Україні в другій половині XIX – першій половині XX ст.; сформувані у студентів вміння характеризувати соціальну, економічну, суспільно-політичну, культурну, інфраструктурну, гуманітарну складові урбанізаційних процесів; сформувані у

студентів вміння проводити системний аналіз оригінальних та опублікованих джерел до вивчення урбанізаційних процесів в Україні у зазначений період.

4. Результати навчання (Компетентності).

Загальні компетентності:

- Володіння рідною мовою, сучасними засобами зв'язку та основами комп'ютерної грамотності для ефективного забезпечення інформаційної підтримки проведення наукового дослідження, уможливлення міждисциплінарних та професійних комунікацій;
- Здатність до спілкування, роботи в команді, самокритики, самодисципліни, використання різних кодів і засобів спілкування;
- Здатність до практичного застосування нових ідей, пропозицій, освітніх практик з метою цілеспрямованого вдосконалення, безперервного і самоорганізованого навчання.

Фахові компетентності:

- Здатність формулювати наукову проблему, робочі гіпотези досліджуваної проблеми, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики;
- Збирання, опрацювання та критика наукових джерел інформації з історії;
- Знання і розуміння спеціалізованої історичної предметної області і професії, виявлення та розуміння причинно-наслідкових зв'язків.

5. Структура навчальної дисципліни.

Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю / Бали
Змістовий модуль 1. Інфраструктура міст.						
Тема 1. Вступна лекція.	9	2		6	1	
Тема 2. Виробнича інфраструктура	14	2	2	9	1	
Тема 3. Соціальна інфраструктура	14	2	2	9	1	
Тема 4. Транспортна інфраструктура	12		2	10		
Тема 5. Планування та розбудова міст	17	2	4	10	1	
Бали за результатами поточного оцінювання						12
Бали за активність						8
Модульна контрольна робота № 1.						МКР/30

Разом за I модулем	66	8	10	44	4	50
Змістовий модуль 2. Гуманітарні аспекти розвитку міст України						
Тема 6. Соціальна структура міст України	17	2	2	12	1	
Тема 7. Людина і місто	14		2	11	1	
Тема 8. Місто як поліетнічний центр	23	2	4	15	2	
Бали за результатами поточного оцінювання						12
Бали за активність						8
Модульна контрольна робота № 2.						МКР/30
Разом за II модулем	54	4	8	38	4	50
Всього годин/Балів	120	12	18	82	8	100

Форма контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

6. Завдання для самостійного опрацювання (для денної форми навчання – 82 год)

Тема 1. Вступна лекція. (6 год)

Опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу.

Опрацювання теми за навчальною літературою.

Тема 2. Виробнича інфраструктура. (9 год)

Опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу.

Опрацювання теми за навчальною літературою.

Тема 3. Соціальна інфраструктура. (9 год)

Опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу.

Опрацювання теми за навчальною літературою.

Тема 4. Транспортна інфраструктура. (10 год)

Опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу.

Опрацювання теми за навчальною літературою.

Тема 5. Планування та розбудова міст. (10 год)

Опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу.

Опрацювання теми за навчальною літературою.

Тема 6. Соціальна структура міст України. (12 год)

Опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу.

Опрацювання теми за навчальною літературою.

Тема 7. Людина і місто. (11 год)

Опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу.

Опрацювання теми за навчальною літературою.

Тема 8. Місто як поліетнічний центр. (15 год)

Опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу.

Опрацювання теми за навчальною літературою.

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо студента. Викладач 1) зобов'язується ставитися до студента з повагою, вимагаючи взаємності, 2) намагатиметься формувати атмосферу довіри та доброзичливості. Порухення дисципліни з боку студента буде викликати реакцію відповідно до Правил внутрішнього порядку університету. Порухенням дисципліни з боку студента будуть вважатися: 1) систематичні пропуски та запізнення більше ніж на 10 хвилин на заняття з дисципліни, 2) неадекватна та девіантна поведінка на заняттях.

Політика щодо академічної доброчесності. Підготовка до практичних (семінарських) занять потребуватиме відповідального ставлення у роботі з літературою та джерелами. Порухення студентом принципів академічної доброчесності може негативно впливати на оцінку.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. За погодженням з викладачем часу і місця, пропущені за поважними причинами практичні заняття можна перездати не пізніше, ніж через 5 днів після проведення останнього практичного заняття і не пізніше ніж за 2 дні до завершення семестру. Форма перездачі пропусків погоджується з викладачем (може бути дистанційно).

Поточний контроль	Модульний	Загальна
--------------------------	------------------	-----------------

(мах - 40 балів)		контроль (мах - 60 балів)		кількість балів
Модуль 1		Модуль 2		
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	МКР 1	МКР 2	
12 балів як середнє арифм. + 8 балів за активність	12 балів як середнє арифм. + 8 балів за активність	30	30	100

До поточної модульної оцінки додаються бали за активну навчальну діяльність протягом семестру:

- 8 балів додаються, якщо на 75% практичних занять студент отримав позитивну оцінку або доповнення;
- 3 бали додаються, якщо на 25 % практичних занять студент отримав позитивну оцінку або доповнення.

V. Підсумковий контроль

Підсумкова форма контролю – залік. Результати заліку оцінюються в межах 60 балів. Складання заліку не є обов'язковим. Якщо студент отримав не менше 60 балів протягом семестру, він може не здавати залік. Залік проходить усно.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності Оцінка	
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
67 – 74	Задовільно
60 – 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

VI. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Опубліковані джерела

1. Весь Юго-Западный край: справочная и адресная книга по Киевской, Подольской и Волынской губерниям. К.: Тип. Л.М.Фиша и П. Е. Вольфсона, 1913. 1117 с.

2. Вся Россия. Русская книга промышленности, торговли, сельского хозяйства и администрации. Адрес–календарь Российской империи. Под. ред. А. Суворина Т. 2. 1895-1902.
3. Города и поселения в уездах, имеющих 2000 и более жителей. СПб.: Паровая типо-лит. Н. Л. Ныркина, 1905. 108 с. URL: <http://elib.shpl.ru/ru/nodes/4906-goroda-i-poseleniya-v-uezdah-imeyuschih-2000-i-bolee-zhiteley-spb-1905-pervaya-vseobschaya-perepis-naseleniya-rossiyskoy-imperii-1897-g#page/1/mode/grid/zoom/1>.
4. Обзор Подольской губернии за 1884 год. Каменец-Подольск. Упоряд. Гульдман В. 144 с. URL: <http://elib.shpl.ru/ru/nodes/48758-obzor-podolskoy-gubernii-po-godam-kamenets-podolskiy-1888-1912>.
5. Обзор Подольской губернии за 1895 год. Каменец-Подольск. Упоряд. Гульдман В. 208 с. URL: <http://elib.shpl.ru/ru/nodes/48758-obzor-podolskoy-gubernii-po-godam-kamenets-podolskiy-1888-1912>.
6. Обзор Подольской губернии за 1905 год. Каменец-Подольск. Упоряд. Гульдман В. 164 с. URL: <http://elib.shpl.ru/ru/nodes/48758-obzor-podolskoy-gubernii-po-godam-kamenets-podolskiy-1888-1912>.
7. Первая всеобщая перепись населения Российской империи 1897 года / Изд. Центр. Стат. комитетом М-ва вн. дел; Под ред. Н. А. Тройницкого. [СПб.], 1897–1905. URL: <http://elib.shpl.ru/ru/nodes/12632-pervaya-vseobschaya-perepis-naseleniya-rossiyskoy-imperii-1897-goda-spb-1897-1905>.
8. «Повітова столиця». Літопис історії Бердянська очима кореспондентів «Одеського Вісника» (1876-1893 рр.) / Упорядники: І.І. Лиман, В.М. Константинова. Бердянськ-Невинномиськ: РА «Тандем-У», 2007. 339 с.
9. Селяни і місто: феномен сприйняття урбанізаційних процесів у селянській традиції (матеріали історико-археографічних експедицій Північним Приазов'ям) / Упорядник В.М. Константинова. К., 2012. 416 с. URL: <http://www.history.org.ua/LiberUA/978-966-02-6458-8/978-966-02-6458-8.swf>.
10. Список населенных мест Волынской губернии. Издание Волынского губернского статистического комитета. Издание неофициальное. Житомир: Волынская губернская типография, 1906. 219 с. URL: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=>

elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTE RMS=0&S21STR=0009738.

Аналітична література та посібники

1. Альков В. Харківська губернська земська лікарня імперської доби та проблема гуманізації ставлення до психічнохворих. *Краєзнавство*. 2014 р. № 2. С. 71-81. URL: http://history.org.ua/LiberUA/kraj_2014_2/kraj_2014_2.pdf.
2. Афанасьєв О. Перший санаторій-курорт Південно-Східної України на початку XX століття. *Краєзнавство*. 2012 р. № 1. С. 123-128. URL: http://history.org.ua/JournALL/kraj/kraj_2012_1/kraj_2012_1.pdf.
3. Аркуша О. Час народів. Історія України XIX ст. / Упор. Аркуша О., Кондратюк К., Мудрий М., Сухий О. К.: Літопис, 2016. 408 с.
4. Арабаджи С. Міжетнічні відносини грецького населення Приазов'я у XIX – першій половині XX ст. *Регіональна історія України*. Збірник наукових праць. 2014 р. Випуск 8. С. 199-209. URL: http://history.org.ua/JournALL/xix/xix_2012_20/xix_2012_20.pdf.
5. Архипова С. Динаміка розширення меж м. Києва в XX ст.: історико-географічний аспект. *Регіональна історія України*. Збірник наукових статей. 2015 р. Випуск 9. С. 183-201. URL: http://history.org.ua/LiberUA/regions_2015_9/regions_2015_9.pdf.
6. Архипова С. Київське передмістя Солом'янка наприкінці XIX – на початку XX ст. *Краєзнавство*. 2013 р. № 4. С. 23-31. URL: http://history.org.ua/JournALL/kraj/kraj_2013_4/kraj_2013_4.pdf.
7. Бернадський Б. Бої за Луцьк влітку-восени 1915 р. *Минуле і сучасне Волині: Літописні міста і середньовічна культура*. Матеріали VIII Волинської обласної історико-краєзнавчої конференції 27–29 листопада 1995 року. Луцьк: Надстир'я, 1998. С. 44–47.
8. Бовуа Д. Битва за землю в Україні. 1863–1914.: Поляки в соціо-етнічних конфліктах. К.: Критика, 1998. 334 с.
9. Винник О. Чутки під час російської окупації Львова (1914–1915 рр.). *Eseurban*. Серія онлайн публікацій Центру міської історії Центрально-Східної Європи. Серія номер 1. С. 1–19. URL: <http://www.lvivcenter.org/uk/publications/ece-urban/>.
10. Вирський В. Єврейський погром восени 1905 р. у Кременчуці. *Історичний журнал*. 2006. №2. С. 110-117.
11. Вінцовський Т. Міська дума Одеси в умовах революційних трансформацій: політичні аспекти діяльності (серпень 1917 – січень 1918 рр.). *Краєзнавство*. 2015 р. № 1-2. С. 60-

69. URL: http://history.org.ua/LiberUA/kraj_2015_1/kraj_2015_1.pdf.
12. Водотика С. Міські соціальні фронтири у Наддніпрянській Україні в другій половині XIX – на початку XX ст. *Регіональна історія України*. Збірник наукових статей. 2015 р. Випуск 9. С. 263-277. URL: http://history.org.ua/LiberUA/regions_2015_9/regions_2015_9.pdf.
13. Водотика Т. Типологія міст Наддніпрянської України в контексті формування культури підприємництва в другій половині XIX – на початку XX ст. *Регіональна історія України*. Збірник наукових праць. 2014 р. Випуск 8. С. 155-169. URL: http://history.org.ua/JournALL/xix/xix_2012_20/xix_2012_20.pdf.
14. Водотика С., Константинова В. Урбанізація: південноукраїнський вимір (1861 – 1904 роки). *Музейний вісник*. 2010. № 10. С. 253–254.
15. Галушка Я. Багатокультурне минуле – надія на майбутнє? Просторові репрезентації історії Лодзі як спроба трансформації іміджу й ідентичності міста. *Eseurban*. Серія онлайн публікацій Центру міської історії Центрально-хідної Європи. Серія номер 11. Львів, 2013. С. 1–22. URL: <http://www.lvivcenter.org/download.php?newsid=1232&fileno=1>
16. Гаухман М. Місто і криза: міське само врядування Луганська під час Першої російської революції та Першої світової війни. *Краєзнавство*. 2014 р. № 3-4. С. 25-35. URL: http://history.org.ua/LiberUA/kraj_2014_3/kraj_2014_3.pdf.
17. Гудь Б. Загибель Аркадії. Етносоціальні аспекти українсько-польських конфліктів XIX – першої половини XX століть. Львів: Ін-т українознавства НАН України, 2006. 448 с.
18. Гудь Б. Українсько-польські конфлікти новітньої доби: етносоціальний аспект. Х.: Акта, 2011. 472 с.
19. Гуцалюк І. О. Державотворчий потенціал української влади в Західній Волині (березень 1917 – квітень 1918 рр.). *Волинські історичні записки*. Зб. наук. праць. 2011. Т. 6. С. 110–120.
20. Дем'янюк О. Військово-політичні аспекти розвитку Волинської губернії у 1914–1921 роках. Луцьк: Твердиня, 2011. 318 с.
21. Денисюк В. Місцеве самоуправління в Луцьку під час Першої світової війни. *Щит і меч землі Дубенської: воєнна історія краю*. Матеріали міжнародної наукової історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 500-річчю Оршанської битви, 100-річчю від початку Першої світової війни та 70-й річниці визволення України від німецько-

- фашистських загарбників. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2014. С. 128–136.
22. Денисюк В., Ткачик О. Продовольча криза в Луцьку в 1914–1920 рр. *Старий Луцьк*. Науково-інформаційний збірник. Випуск XI. Матеріали XI наукової конференції «Любартівські читання», присвяченої 930-й річниці першої писемної згадки про м. Луцьк та 30-й річниці створення Державного історико-культурного заповідника у м. Луцьк, м. Луцьк, 22 травня 2015 р. Луцьк: ФОП Сікачова В. А., 2015. С. 232–246.
23. Денисюк В. Розвиток готельної інфраструктури в Луцьку в 1914–1920 рр. *Старий Луцьк*. Науково-інформаційний збірник. Випуск XII. Збірник доповідей та повідомлень наукової конференції «Любартівські читання». Луцьк: ФОП Сікачова, 2016. С. 240–245.
24. Денисюк В. Розвиток готельно-ресторанної інфраструктури в Луцьку в 1914–1920 рр. *Літопис Волині*. Всеукраїнський науковий часопис. Луцьк: РВВ «Вежа» Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2016. Число 16. С. 133–137.
25. Каппелер А. Росія як поліетнічна імперія: Виникнення. Історія. Розпад / Пер. з нім. Х. Назаркевич. Львів: Вид-во Укр. катол. ун-ту, 2005. 360 с.
26. Карліна О. Міське управління в Луцьку наприкінці XVIII – середині XIX ст. *Минуле і сучасне Волині та Полісся: Луцька міська громада: історія, традиції, люди*. Матеріали XXVI Волин. обл. наук. іст.-краєзн. конф. Луцьк, 2007. Вип. 26. С. 61–65.
27. Карліна О. Організація міського управління в «заштатних» містечках Правобережної України в першій половині XIX ст. (за матеріалами Олики Волин. обл.) *Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2007. № 1: Іст. науки. С. 170–175.
28. Карліна О. Соціокультурний портрет волинського містечка першої половини XIX ст. (за матеріалами Олицької ратуші). *Наукові записки*. Т. 19. Кн. 1. С. 492–504.
29. Карліна О. Типологія міських населених пунктів Волинської губернії наприкінці XVIII – середині XIX ст. *Минуле і сучасне Волині та Полісся: Історія сіл і міст Західного Полісся. Маневиччина*. Матеріали XIII Волин. наук. іст.-краєзн. конф. Луцьк, 2004. С. 34–39.
30. Карліна О. Функціонування канцелярій магістратів Волинської губернії в першій половині XIX ст.: джерелознавчий аспект. *Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2009. № 13: Іст. науки. С. 362–367.
31. Карліна О. Чисельність міст і міського населення Волинської губернії наприкінці XVIII – середині XIX ст. *Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2001. № 10: Іст. науки. С. 89–96.

32. Карліна О. Шкільна освіта в Луцьку наприкінці XVIII – у середині XIX ст. *Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2010. № 22: Іст. науки. С. 43–50.
33. Карамаш С., Кобзар В. Нові архівні джерела про зведення в Києві першої централізованої каналізації. *Краєзнавство*. 2014 р. № 3-4. С. 11-16. URL: http://history.org.ua/LiberUA/kraj_2014_3/kraj_2014_3.pdf.
34. Константинова В. Місце південноукраїнських міст у соціально-економічному розвитку регіону останньої чверті XVIII – середині XIX століття. *Студії з історії Степової України*. Вип. 1. Запоріжжя, 2003. С. 32-35.
35. Константинова В. Соціокультурні аспекти урбанізаційних процесів на півдні України (друга половина XIX – початок XX століття). Запоріжжя, 2011. 100 с.
36. Константинова В. Урбанізація: південноукраїнський вимір (1861–1904 роки). Запоріжжя: АА Тандем, 2010. 596 с.
37. Константинова В. Урбанізаційні процеси на півдні України (друга половина XIX–початок XX ст.): автореф. дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.01. Донецьк, 2011. 40 с.
38. Королевська Ю. Професійна зайнятість жінок у містах Південної України в останній третині XIX століття. *Українська державність: історія і сучасність*. Зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених, м. Маріуполь, 2 груд. 2011 р. Маріуполь, 2011. С. 18-20. URL: http://ri-urbanhistory.org.ua/library/korolevska/prof_zainyatist_zhinok.pdf.
39. Королевська Ю. Проституція як соціокультурне явище в міському просторі Південної України (друга половина XIX – початок XX ст.). *Одіссос. Актуальні проблеми історії, археології та етнології*. Одеса, 2012. С. 197-198. URL: http://ri-urbanhistory.org.ua/library/korolevska/prostituciya_yak_sociakyltyrne_yavishe.pdf.
40. Котинська К. Євреї у Львові – євреї про Львів. Літературний образ міста. *Eseurban*. Серія он-лайн публікацій Центру міської історії Центрально-Східної Європи. Серія номер 10. Львів, 2012. С. 1–15. URL: <http://www.lvivcenter.org/download.php?newsid=1079&fileno=1>.
41. Кривопішин О. Розвиток залізничного транспорту і підготовка кадрів середньої ланки в другій половині XIX ст. *Проблеми історії України XIX — початку XX ст.* Збірник наукових праць. Випуск XX. С. 142-153. URL: http://history.org.ua/JournALL/xix/xix_2012_20/xix_2012_20.pdf.

42. Кузьміна С. Цигани в етнічній структурі населення Бессарабії в першій половині XIX ст. *Краєзнавство*. 2013 р. № 1. С. 41-46. URL: http://history.org.ua/JournALL/kraj/kraj_2013_1/kraj_2013_1.pdf.
43. Машкевич С. Історія приміських трамвайних ліній Києва. II. Кадетська (Артилерійська) лінія. *Краєзнавство*. 2014 р. № 2. С. 15-28. URL: http://history.org.ua/LiberUA/kraj_2014_2/kraj_2014_2.pdf.
44. Машкевич С. До історії тарифів на громадський транспорт в Києві. *Краєзнавство*. 2012 р. № 1. С. 45-57. URL: http://history.org.ua/JournALL/kraj/kraj_2012_1/kraj_2012_1.pdf.
45. Миронов Б. Социальная история России периода империи (XVIII – начало XX века). Генезис личности, демократической семьи, гражданского общества и правового государства. В 2 т. Т. 1. СПб.: Дм. Буланин, 1999. 548 с.
46. Миронов Б. Социальная история России периода империи (XVIII – начало XX века). Генезис личности, демократической семьи, гражданского общества и правового государства. В 2 т. Т. 2. СПб.: Дм. Буланин, 1999. 558 с.
47. Острячко А. Чернігів у 1920-х рр.: реалії повсякденного життя. *Краєзнавство*. 2014 р. № 2. С. 15-28. URL: http://history.org.ua/LiberUA/kraj_2014_2/kraj_2014_2.pdf.
48. Пиріг Р. Убивство царської сім'ї Романових: київські відголоски трагедії. *Краєзнавство*. 2014 р. № 2. С. 121-129. URL: http://history.org.ua/LiberUA/kraj_2014_2/kraj_2014_2.pdf.
49. Пекарчук В. Культура етноменшин України: відродження й розвиток (1990–2000-ні рр.). *УІЖ*. 2015 р. № 2. С. 131-148. URL: http://history.org.ua/LiberUA/journal_2015_2/journal_2015_2.pdf.
50. Прищеп О. П. З історії діяльності міського самоуправління Рівного кінця XVIII – поч. XX ст. *Актуальні проблеми розвитку міст та міського самоврядування (історія і сучасність)*: Тези міжнародної науково-практичної конференції 7–9 квітня 1993 року). Рівне, 1993. С. 45–47.
51. Прищеп О. Міста Волині у другій половині XIX – на початку XX ст. Рівне: ПП ДМ, 2010. 287 с.
52. Прищеп О. П. Основні тенденції розвитку міської промисловості Волинської губернії (II пол. XIX – поч. XX ст.). *Історія України. Маловідомі імена, події, факти*: Збірник статей. Київ – Донецьк: Рідний край, 2001. Вип. 15. С. 40–45.
53. Пясецький В. Пройдімося давнім Луцьком: вибрані історико-краєзнавчі новели і нариси. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2012. 192 с.

54. Россолінські-Ліебе Г. Історія міста Львова в його політичних пам'ятниках. *Eseurban*. Серія он-лайн публікацій Центру міської історії Центрально-хідної Європи. Серія номер 6. Львів, 2009. С. 1–21. URL: <http://www.lvivcenter.org/download.php?newsid=1075&fileno=1>.
55. Рудницька Н. Фінансування освіти євреїв Волинської губернії у XIX – на початку XX ст. *Історія. Філософія. Релігієзнавство*. 2009. № 2. С. 14–19.
56. Сисин Ф. З історії польсько-українських стереотипів. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість*: матеріали між нар. наук. конф., 29–31 трав. 1992, Кам'янець-Подільський. К.: Либідь, 1993. С. 18–23.
57. Скиданова А. Торгівля як чинник економічних та соціокультурних зв'язків між українським містом і селом у другій половині XIX – на початку XX ст. (за матеріалами Харківської губернії). *Eseurban*. Серія он-лайн публікацій Центру міської історії Центрально-Східної Європи. Серія номер 9. Львів, 2010. С. 1–21. URL: <http://www.lvivcenter.org/download.php?newsid=1078&fileno=1>.
58. Тельвак В. Польське історичне товариство та розвиток краєзнавчого руху в Галичині наприкінці XIX – на початку XX століття. *Краєзнавство*. 2012 р. № 2. С. 29-36. URL: http://history.org.ua/JournALL/kraj/kraj_2012_2/kraj_2012_2.pdf.
59. Федик Л. Німецькі етноконфесійні спільноти Галичини на тлі етнополітики Польщі (1919-1939 рр.). *Краєзнавство*. 2013 р. № 4. С. 181-189. URL: http://history.org.ua/JournALL/kraj/kraj_2013_4/kraj_2013_4.pdf.
60. Феденко О. Відкриття та діяльність італійських консульств в Одесі наприкінці XVIII – початку XX ст. *Краєзнавство*. 2015 р. № 1-2. С. 47–52. URL: http://history.org.ua/LiberUA/kraj_2015_1/kraj_2015_1.pdf.
61. Чернецький Є. Правобережна шляхта за російського панування (кінець XVIII – початок XX ст.). Джерела, структура стану, роди. Біла Церква: Вид. Олександр Пшонківський, 2007. 176 с.
62. Шандра В. Генерал-губернаторства в Україні: XIX – початок XX ст. К.: Ін-т історії України НАН України, 2005. 427 с.
63. Шандра В. Генерал-губернаторства як форма управління українськими губерніями у складі Російської імперії. *Регіон. історія Укр.*: зб. наук. пр. Вип. 1. С. 155–166.
64. Шишко О. Політичний терор в Одесі у квітні – серпні 1919 року. *Краєзнавство*. 2015 р. № 1-2. С. 78-89. URL: http://history.org.ua/LiberUA/kraj_2015_1/kraj_2015_1.pdf.

65. Шевченко Р. Інтерпретація дромоніміки міста Києва (кін. XIX – поч. XXI ст.). *Краєзнавство*. 2014 р. № 3-4. С. 5-11. URL: http://history.org.ua/LiberUA/kraj_2014_3/kraj_2014_3.pdf.
66. Щербак Н. Національне питання в політиці царизму у Правобережній Україні (кінець XVIII – початок XX ст.): монографія. К.: ПЦ «Ризографіка», 2005. 616 с.
67. Якубова Л. Етнонаціональна специфіка Донбасу. *Регіональна історія України*. Збірник наукових статей. 2015 р. Випуск 9. С. 229-247. URL: http://history.org.ua/LiberUA/regions_2015_9/regions_2015_9.pdf.
68. Янишин Б. Щоденне життя галицького містечка другої половини XIX ст. на сторінках місцевої періодики (за матеріалами «Gazety Naddniestrzańskoi»). *Проблеми історії України XIX – початку XX ст.* Збірник наукових праць. Випуск XX. С. 336-349. URL: http://history.org.ua/JournALL/xix/xix_2012_20/xix_2012_20.pdf.
69. Beauvois D. Trojkąt ukraiński. Szlachta, carat i lud na Wołyniu, Podolu i Kijowszczyźnie. 1793–1914. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2005. 813 s.
70. Jedynak B. Obyczaje domu polskiego w czasach niewoli 1795–1918. Lublin: Agencja wydawniczo-handlowa, 1996. 75 s.

Інтернет-ресурси:

1. Інститут історії України НАН України (Київ). URL: <http://www.history.org.ua>.
2. Урбан-історія / UrbanHistory (Кембридж, Великобританія). URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/urban-history>.
3. Центр міської історії Центрально-Східної Європи (Львів). URL: <http://www.lvivcenter.org/uk/>.
4. Центр міської історії / CentreforUrbanHistory (Лестер, Великобританія). URL: http://www2.le.ac.uk/departments/urbanhistory?uol_r=c9caa55e.